

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v SR v školskom roku 2007/2008

V školskom roku 2007/2008 sa v základných školách (ZŠ) vykonalo **234** komplexných inšpekcií, čo predstavuje 10,38 % z celkového počtu škôl v SR. Z toho bolo **222** štátnych a **12** neštátnych škôl, z toho **1** súkromná a **11** cirkevných. S vyučovacím jazykom maďarským bolo **31** škôl a **3** s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. V 29 školách prizvali na výkon inšpekcie 11 odborníkov z praxe a v 12 školách vykonávalo hospitácie na hodinách náboženskej výchovy a náboženstva 10 osôb poverených hlavnou školskou inšpektorkou po dohode s príslušnou cirkvou. Vykonalo sa **7 508** hospitácií, z toho na 1. stupni **3 089**, na 2. stupni **4 419** a v špeciálnych triedach **83** hospitácií. Na základe inšpekčných zistení bolo **8** škôl hodnotených ako veľmi dobré, **165** ako dobré, **59** ako priemerné a **2** ako málo vyhovujúce.

Priebeh procesu výchovy a vzdelávania

Vyučovanie na **1. stupni** sa vyznačovalo profesionálnym prístupom učiteľov k žiakom, premyslenou realizáciou výchovno-vzdelávacích cieľov, motivujúcou komunikáciou, účinne zabezpečenou spätnou väzbou. Striedanie organizačných foriem výučby a uplatňovanie priebežného pozitívneho hodnotenia žiackych výkonov prispievalo k udržiavaniu pozornosti a aktivity žiakov. Ojedinele sa vyskytli hodiny, v ktorých prevažoval dominantný štýl práce učiteľa. Žiaci pracovali a komunikovali zväčša spontánne, pohotovo. Ich slovná zásoba a jazykový prejav boli v niektorých regiónoch ovplyvnené miestnym dialektom.

Väčšina zo **786** hospitovaných vyučovacích hodín **slovenského jazyka a literatúry** prebiehala v pokojnej atmosfére. Vyučovanie sa vyznačovalo premyslenou organizáciou a variabilitou činností. Zvolené metódy a formy práce vytvárali priestor pre tvorivosť, nechýbali aktivity zamerané na rozvoj komunikatívnych zručností a hrové formy vyučovania. Výrazná orientácia výchovno-vzdelávacích cieľov na rozvíjanie poznávania menej podporovala rozvoj emocionálnych postojov žiakov. Z uplatnených foriem hodnotenia prevažovalo verbálne hodnotenie. Žiaci prejavovali záujem o nové poznatky, väčšina dokázala aplikovať teoretické vedomosti v praxi a prezentovať pochopenie učiva v širších súvislostiach. Komunikatívne zručnosti žiakov zodpovedali ich veku a rozumovým schopnostiam. Celkovo boli vedomosti a vzdelávacie výsledky žiakov vo vzťahu k plneniu učebných osnov dobré.

Hospitované hodiny **slovenského jazyka a literatúry** v ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským, sa vyznačovali striedaním činností, vhodnou motiváciou a uplatňovaním medzipredmetových vzťahov. Spätnú väzbu zabezpečovali priebežne. Činnosti žiakov boli zamerané hlavne na osvojenie praktických jazykových zručností. Absentovala tvorba interpersonálnych dialógov, učitelia nevytvárali dostatočný priestor na komunikačnú sebarealizáciu žiakov. Vyjadrovacie schopnosti žiakov boli ovplyvnené zmiešaným jazykovým prostredím. Výchovno-vzdelávací proces bol v súlade s učebnými osnovami a vzdelávacími štandardami. Celkovo bolo vyučovanie slovenského jazyka na dobrej úrovni.

Kvalita vyučovania **cudzích jazykov** (anglického a nemeckého jazyka) sa kontrolovala na **184** hodinách. Metodické a jazykové zručnosti vyučujúcich mali rozličnú úroveň. Väčšina učiteľov podporovala aktivitu a záujem žiakov. Vytvárali podnetné cudzojazyčné prostredie, účinne využívali autentické texty na rozvoj počúvania s porozumením a motivovali žiakov k aktívnemu uplatňovaniu cudzieho jazyka v praktických činnostiach. Na splnenie stanovených cieľov využívali vhodné metódy vyučovania. Pochopenie a zvládnutie učiva overovali a súčasne hodnotili rôznymi formami, spomedzi ktorých dominovalo slovné

hodnotenie. Úroveň verbálnej komunikácie a vzdelávacie výsledky žiakov boli na sledovaných hodinách dobré.

Maďarský jazyk a literatúra sa sledoval na **77** hodinách. Efektivitu vyučovania zvyšovalo uplatňovanie rôznorodých metód i foriem práce a zabezpečenie spätnej väzby. Učitelia zadávali žiakom zaujímavé úlohy, avšak iba niektoré z nich boli zamerané na rozvoj všetkých poznávacích funkcií. Pri uplatňovaní pozitívnej spätnej väzby nedocenili význam sebahodnotenia. Celkovo bola úroveň rečových zručností žiakov dobrá. Na niektorých hodinách sa prejavili nedostatky v slovnej zásobe a pri čítaní s porozumením.

Väčšina z **802** hospitovaných vyučovacích hodín **matematiky** mala dobrú úroveň. Vytváranie rozdielnych podmienok vyučovania ovplyvňovalo jeho priebeh, efektivitu a kvalitu. Pomerne často sa vyskytovali hodiny frontálneho charakteru, učitelia neuplatňovali názornosť, diferencovaný prístup a zadávali množstvo náročných úloh, čo viedlo k preťažovaniu žiakov. V tretine škôl sa ojedinelé vyžadovanie zdôvodnenia zvoleného postupu a riešenia úloh, sporadická klasifikácia a sebahodnotenie prejavili nižšou schopnosťou žiakov prezentovať výsledky svojej činnosti. V kontrolných prácach predpísaných učebnými osnovami dosahovali žiaci priemerné až dobré výsledky.

Na **635** hodinách **prírodovedy, prvouky a vlastivedy** vytvorila väčšina učiteľov podnetnú pracovnú atmosféru. Učivo výchovy k manželstvu a rodičovstvu ako i environmentálnej výchovy bolo vhodne zakomponované do výchovno-vzdelávacích cieľov vyučovacích hodín. V závislosti od obsahu učiva uprednostňovali učitelia aktivizujúce názorno-demonštračné metódy a formy práce, čo sa pozitívne prejavovalo na dobrej úrovni prírodovedných, spoločenskovedných a geografických poznatkov žiakov. Záujem žiakov o učenie podnecovali zaradovaním interaktívnych činností, demonštračných pokusov, pri ktorých kládli dôraz na praktickú aplikáciu osvojených poznatkov. Uvedomele tým podporovali prirodzenú bádateľskú aktivitu žiakov. Na niektorých hodinách absentovalo priebežné hodnotenie žiackych vedomostí a zhodnotenie skupinovej, či samostatnej práce, ktoré zadávali v závere vyučovacích hodín.

Positívom vyučovania **561** hodín **výchovných predmetov** (výtvarná, hudobná, telesná, informatická a náboženská výchova) boli záujem, aktivita a prejav spontánnej radosti žiakov z pohybovej, výtvarnej či hudobnej činnosti, aj keď výsledky aktivity nedosahovali vždy požadovanú kvalitu. Učitelia zväčša premyslene organizovali vyučovacie hodiny striedaním skupinovej a individuálnej práce. Ojedinele sa vyskytli nedostatky v uplatňovaní odbornej terminológie na hodinách informatickej, výtvarnej, telesnej a hudobnej výchovy. Požiadavky na disciplínu žiaci rešpektovali prevažne počas vyučovania náboženskej a telesnej výchovy. Vedomosti a zručnosti žiakov dosiahnuté vo výchovných predmetoch boli celkovo dobré.

Vyučovacie hodiny na **2. stupni** boli rozdielne, celkovo mali dobrú úroveň. K pozitívam patrila kultivovaná komunikácia a dobrá interakcia, ktoré vytvárali dôveryhodnú a podnecujúcu atmosféru. Internet, využívanie multimediálnych programov a e-learningová forma vzdelávania sa vo vyučovaní objavovali v porovnaní s predchádzajúcim školským rokom častejšie. Učitelia v rámci výchovných cieľov formovali hodnotovú orientáciu a emocionálne postoje žiakov. Prevládali klasické metódy a formy práce – výklad, práca s učebnicou. Chýbalo zadávanie diferencovaných úloh pre slaboprosievajúcich aj nadaných žiakov. Nedostatky sa vyskytovali v organizácii vyučovacích hodín, najmä v kontrolno-diagnosticskej časti. Pasívny postoj k učeniu mali prevažne žiaci zo sociálne znevýhodneného a výchovne málo podnetného prostredia. Pedagógovia žiakov nevedli cielene k sebahodnoteniu. Zapájanie integrovaných žiakov do výchovno-vzdelávacieho procesu bolo menej efektívne, absentovalo využitie vhodných metód, foriem a špeciálnych postupov pri práci.

Hodiny **slovenského jazyka a literatúry (764)** mali rozdielnu úroveň. Efektivita činnosti učiteľov, najmä v oblasti vytvárania podmienok vyučovania bola dobrá. Učitelia zadávaním tvorivých úloh motivovali a vzbudzovali záujem žiakov o preberané učivo. Častejšie uplatňovali zážitkové učenie, dramatizáciu textu, besedy o prečítaných knihách. Žiaci

prezentovali vlastný názor a vzájomne hodnotili svoje postoje k prečítaným dielam. V mnohých školách učitelia nedocenili výchovný význam sebahodnotenia žiakov, žiaci sa stali len pasívnymi objektmi hodnotenia. V oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti sa zistili nedostatky v jazykovej kultúre žiakov (nesprávny prízvuk, vplyv dialektu, slabá slovná zásoba) i v písomnom prejave (časté gramatické chyby, nečitateľné písmo, nízka estetická úroveň zošitov). Vedomosti a zručnosti žiakov mali vo vzťahu k učebným osnovám a vzdelávacím štandardom priemernú úroveň.

Primerane vytvorenými podmienkami na učenie sa žiakov sa vyznačoval **slovenský jazyk a literatúra** v ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským. V nižších ročníkoch žiaci prejavovali záujem o učenie sa i komunikáciu, primerane reagovali na stimuláciu, vo vyšších ročníkoch ich záujem o učenie mal klesajúcu tendenciu. Efektivita činnosti učiteľov bola na rozdielnej úrovni. Verbálne hodnotenie bolo motivujúce, absentovalo vytvorenie priestoru k sebahodnoteniu. Čitateľské zručnosti a komunikácia žiakov boli priemerné, v niektorých činnostiach menej vyhovujúce. V písomnom prejave žiakov sa vyskytovala chybovosť. Úroveň vyučovania z hľadiska činnosti učiteľiek bola dobrá, z hľadiska učenia sa žiakov priemerná.

Cudzie jazyky (anglický, nemecký, francúzsky a ruský jazyk) sa kontrolovali na **106** hodinách. Vyučovanie i jeho kvalita boli v školách determinované dosiahnutou odbornou a pedagogickou spôsobilosťou učiteľov. Zefektívnilo sa využívanie didaktickej techniky a učebných pomôcok v expozičnej a fixačnej fáze vyučovacích hodín, čo prispievalo k zvýšeniu záujmu žiakov o učenie. Prínosom bolo využitie multimediálnych programov zameraných na jazykovú aktivitu a na fonetickú zručnosť v cudzom jazyku. Napriek tomu uplatňované metódy a formy práce nevedli k dostatočnému rozvíjaniu komunikačných jazykových kompetencií žiakov. Iba v niekoľkých školách vytvárali učitelia priaznivé cudzojazyčné prostredie a komunikovali so žiakmi v cieľovom jazyku. Na niektorých školách sa zistila nízka úroveň vedomostí a jazykových zručností žiakov v dôsledku mechanickej práce s učebnicou, slabšej motivácie a spätnej väzby. Kvalita osvojovania si vedomostí, zručností a návykov bola priemerná až podpriemerná, žiaci nemali osvojené a upevnené gramatické pravidlá, ich slovná zásoba bola nedostatočná. Úroveň vedomostí žiakov sa zisťovala formou testov v 9. ročníku. Testy písalo 4 756 žiakov, z anglického jazyka – 3 281 a z nemeckého jazyka – 1 475 žiakov. Dosiahnutá priemerná úspešnosť v teste **z anglického jazyka bola 59,4 %**, čo predstavuje málo vyhovujúcu úroveň. Priemernú úroveň (77,8 %) žiaci dosiahli v tematických okruhoch a jazykových funkciách (71,8 %), málo vyhovujúcu úroveň (57,7 %) v jazykových prostriedkoch a v rečových zručnostiach (56,2 %). Celková úspešnosť **v nemeckom jazyku bola 45,6 %**, čo predstavuje nevyhovujúcu úroveň. Najlepšie výsledky žiaci dosiahli v rečových zručnostiach (53,6 %) a nevyhovujúce v jazykových prostriedkoch (44,3 %).

Maďarský jazyk a literatúra sa sledoval na **81** hodinách. Uplatňovanie inovatívnych foriem a metód vo vyučovaní pomáhalo žiakom v aktívnom učení sa, podnecovalo ich záujem o predmet a podporovalo ich individuálny rozvoj. Efektivitu vyučovania zvyšovalo aktuálne využitie medzipredmetových vzťahov, vhodných učebných pomôcok a didaktickej techniky. Pretrvávali problémy žiakov v osvojovaní si pravopisných zručností a v písomnom prejave. Úroveň vyučovania maďarského jazyka a literatúry bola dobrá.

K podstatným pozitívam **721** hodín **matematiky** patrili prevažne jasne stanovené vzdelávacie a výchovné ciele a efektivita vyučovania. Okrem klasických metód a foriem práce uplatňovala väčšina vyučujúcich aj moderné metódy s využitím informačno-komunikačných technológií (IKT). Pri riešení niektorých úloh učitelia zavádzali počítanie v eurách. Aplikované metódy a formy práce zväčša zodpovedali charakteru preberaného učiva, schopnostiam a úrovni vedomostí žiakov, menej však rozvíjali ich grafické zručnosti, tvorivé i kritické myslenie. Nevhodne zvolené metódy vyučovania slabšie podnecovali aktivitu a záujem žiakov, viedli k nižšej efektívite činnosti žiakov. Vo všeobecnosti učitelia

menej využívali hodnotenie žiakov, sporadicky sa objavovalo sebahodnotenie. Preukázané vedomosti a zručnosti žiakov mali celkovo priemernú úroveň.

Prírodovedné predmety (fyzika, chémia, prírodopis, zemepis) sa hospitovali na **1 057** hodinách. Učitelia kontinuálne prepájali obsah vyučovania s obsahom a cieľmi nadpredmetových učebných osnov. Na hodinách uplatňovali metódy a formy práce, ktoré podnecovali žiakov k aktívnemu a uvedomelému vnímaniu, odhaľovaniu logických vzťahov a súvislostí. Zapájali žiakov do procesu prostredníctvom experimentálnych úloh, riadeného rozhovoru, heuristických metód a účelne uplatňovali audiovizuálnu techniku. Charakteristická bola snaha učiteľov viesť ich k praktickému využívaniu vedomostí a zručností, z čoho vyplýval ich záujem o preberané učivo a rovnako aktivita. Výrazným negatívom väčšiny hodín bola absencia hodnotenia a sebahodnotenia. Vedomosti a zručnosti žiakov boli celkovo priemerné.

Medzi pozitíva **209** hodín **dejepisu** patrili striedanie rôznych tradičných i moderných metód a foriem práce, kultivovaná komunikácia učiteľ – žiak a motivačné hodnotenie. Vyučujúci prepájali historické súvislosti s dôrazom na regionálne dejiny a na viacerých hodinách aktualizovali učivo informáciami o zavedení eura. Záujem žiakov o históriu podporovali využívaním najmä obrazových materiálov a máp, vzdelávacích programov a vyhľadávaním informácií na internete, ojedinele prezentáciou v PowerPointe. Výkony žiakov hodnotili objektívne, slovne i klasifikáciou. Negatívnymi javmi vyučovania dejepisu boli nejasne stanovené ciele vyučovania a nižšia úroveň verbálnej komunikácie žiakov.

Výchovné predmety (výtvarná, hudobná, technická, telesná, občianska, informatická, etická, náboženská) sa hospitovali na **894** hodinách. K dobrej kvalite vyučovania prispeli vhodne zvolené a účelne využité učebné pomôcky a využitie IKT. Negatívom niektorých hodín bolo nezvládnutie didaktického spracovania obsahu učiva, nedostatok autority učiteľov, čo viedlo k prejavom nedisciplinovanosti žiakov. Zásady bezpečnosti a hygieny prostredia pri vyučovaní výchovných predmetov sa dodržiavali. Dlhodobou pretrvávajúcim nedostatkom vyučovania telesnej výchovy bolo málo vyhovujúce vybavenie telocviční náradím a náčiním, čo negatívne ovplyvňovalo jeho kvalitu.

Vyučovanie v **špeciálnych triedach ZŠ** sa sledovalo na **83** hodinách a jeho efektívnosť z hľadiska činnosti učiteľov dosahovala dobrú úroveň. Kultivovaný profesionálny prejav, objektívny spôsob hodnotenia žiakov vytvárali v triedach pokojnú psychosociálnu atmosféru. Formy a metódy práce boli primerane volené k potrebám žiakov. Vhodne zaradené relaxačné prestávky s využitím zážitkových foriem vyučovania zvyšovali jeho efektívnosť, najmä v triedach 1. stupňa. Dostatok názorných učebných pomôcok žiakov motivoval k práci. Žiaci s vývinovými poruchami učenia ojedinele plnili úlohy menej náročné, čo čiastočne nezohľadňovalo ich schopnosti a predpoklady. Vo vyučovaní väčšiny žiakov s mentálnym postihnutím boli dodržané špeciálnopedagogické zásady. Učitelia vhodne korigovali nedostatky v činnosti žiakov. Na niektorých vyučovacích hodinách boli prítomní aj asistenti učiteľa. Prítomnosť väčšiny z nich bola prínosom v zabezpečovaní individuálneho prístupu k integrovaným žiakom.

Vyučovací proces sa na **1. stupni** sledoval celkovo na **44** hodinách slovenského jazyka a literatúry, matematiky, pracovného vyučovania a výchovných predmetov. Na všetkých hodinách prevládala pokojná pracovná atmosféra, dobrá organizácia práce, čo sa pozitívne prejavilo na efektívnosti činnosti učiteľov a žiakov. Učitelia uplatňovali množstvo pomôcok, aktívne činnosti striedali s relaxačnými cvičeniami. Motivovali žiakov využitím spojenia teórie a praxe. Žiaci mali dobre osvojené návyky, vedomosti a zručnosti, ich vzdelávacie výsledky boli priemerné.

Na **2. stupni** sa na **39** hodinách sledovali predmety slovenský jazyk a literatúra, matematika, individuálne logopedické cvičenia a výchovné predmety. Komunikácia učiteľov so žiakmi bola kultivovaná a citlivá, s rešpektovaním individuálnych osobitostí žiakov. Na hodinách väčšinou prevládala radostná a hrová atmosféra. V niektorých triedach sa nepodarilo vzbudiť záujem žiakov o učenie ani uplatnením aktivizujúcich metód a foriem

práce. Pracovný čas sa zväčša účelne využíval. Úroveň vedomostí, zručností a schopností žiakov bola priemerná, celková úroveň vyučovania v špeciálnych triedach bola dobrá.

Školy vytvárali dobré podmienky na **rozvoj osobnosti žiakov**. Pravidlá správania sa žiakov, ich práva a povinnosti boli vo väčšine škôl primerane rozpracované vo vnútornom poriadku školy. Výchova k ľudským právam bola integrovaná do plánov práce triednych učiteľov a zameraná na zvýšenie informovanosti žiakov v oblasti predchádzania diskriminácii, intolerancii, rasizmu, šikanovania a záškoláctva. Niekde k dotváraniu demokratickej atmosféry napomáhala aj aktívna činnosť žiackeho parlamentu. Problémy v správaní žiakov sa riešili citlivo, s rešpektovaním osobnosti dieťaťa, v spolupráci s rodičmi a so sociálnym kurátorom.

Dobrá kvalitu **preventívnych a multidisciplinárnych aktivít** v školách pozitívne ovplyvňovalo zapracovanie obsahu a cieľov nadpredmetových učebných osnov do časovo-tematických plánov kľúčových predmetov. Pozitívom boli zabezpečenie kvalifikovaného výchovného poradenstva a dobrej kvality služieb pre rodičov. V školách sa rozvíjala spolupráca s poradenskými zariadeniami v oblasti starostlivosti o žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, spoločenskými organizáciami, domácimi i zahraničnými školami a so zriaďovateľom na dobrej úrovni. Realizované aktivity, množstvo regionálnych i medzinárodných projektov korešpondovali s koncepcnými zámermi škôl. Široká ponuka záujmových útvarov a nepovinných predmetov umožnila žiakom vo väčšine škôl zmysluplne využívať voľný čas a tvorivo rozvíjať schopnosti a zručnosti. Organizovaním podujatí spoločenského, kultúrneho, športového a regionálneho charakteru sa vytvárali dobré podmienky na upevňovanie pocitu spolupatričnosti a hrdosti žiakov na školu.

Podmienky výchovy a vzdelávania

Personálne podmienky dosiahli celkovo priemernú úroveň (18 škôl málo vyhovujúcu úroveň a 8 nevyhovujúcu). Na 1. stupni bolo v školách odborne odučených 94,17 % vyučovacích hodín, na 2. stupni 80,68 %, v špeciálnych triedach na 1. stupni 48,57 % a na 2. stupni 61,20 %. Nadalej pretrvával nedostatok učiteľov cudzích jazykov, vyučovanie predmetov dejepis, zemepis, občianska, technická, hudobná a výtvarná výchova učiteľmi bez odbornej spôsobilosti a nedostatok špeciálnych pedagógov najmä v Košickom a v Prešovskom kraji.

Priestorové podmienky boli dobré (v 36 veľmi dobré, v 105 dobré, v 88 priemerné, v 4 málo vyhovujúce a v 1 nevyhovujúce). Výchovno-vzdelávací proces prebiehal v účelne a esteticky upravených triedach. Vonkajšie školské areály s ihriskami boli udržiavané, slúžili aj na oddych a relaxáciu. V školách, najmä vidieckych, neboli vybudované odborné učebne pre prírodovedné predmety a cudzie jazyky (16 % škôl), chýbali telocvične (11 % škôl), školské knižnice boli zriadené v nevyhovujúcich priestoroch (18 % škôl). Niektoré školy v spolupráci so zriaďovateľom získali prostriedky na zrekonštruovanie budov a úpravy školských areálov, športovísk aj cez projekty Európskeho sociálneho fondu.

Materiálno-technické podmienky boli celkovo na dobrej úrovni (v 1 škole málo vyhovujúce). Dobré vybavenie škôl (65 %) výpočtovou technikou umožňovalo efektívne využívanie výukových CD nosičov, internetu a v 5 školách aj interaktívnej tabule vo vyučovacom procese. Vybavenie kabinetných zbierok zastaranými učebnými pomôckami, najmä pre vyučovanie prírodovedných predmetov (53 % škôl), negatívne ovplyvňovalo názornosť a účinnosť vyučovania. Knižničné a učebnicové fondy sa v školách pravidelne dopĺňali a aktualizovali.

Školy prevažne akceptovali a zabezpečovali **psychohygienické podmienky** na dobrej úrovni. Podporovali dodržiavanie pitného režimu, niektoré sa zapojili aj do mliečneho programu. V 34 % škôl pri tvorbe rozvrhu hodín nedodržali najmä na 1. stupni predpísaný počet hodín v jednom slede, dĺžku vyučovacích hodín a prestávok.

Riadenie školy

Koncepcnosť, zameranie a ciele výchovy a vzdelávania mali vo väčšine škôl dobrú úroveň (58 veľmi dobrú, 130 dobrú, 37 priemernú, 5 málo vyhovujúcu a 4 nevyhovujúcu úroveň). Koncepcné zámery rozvoja vychádzali z analýzy výchovno-vzdelávacích výsledkov, vnútorných, vonkajších a regionálnych podmienok, rešpektovali požiadavky rodičov a záujmy žiakov (60 %). Vytýčené ciele sa zameriavali na skvalitňovanie vyučovacieho procesu, najmä vyučovania cudzích jazykov a rozvíjania kompetencií žiakov v informačno-komunikačných technológiách. Najmä v Banskobystrickom kraji vytvárali vhodné podmienky pre integráciu detí rómskej komunity a pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, zriaďovanie nultých ročníkov pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a uplatňovanie rómskych asistentov a asistentov učiteľa vo výchovno-vzdelávacom procese. Všeobecné, formálne ciele výchovy a vzdelávania mali stanovené v 22 % škôl. Boli nereálne vzhľadom k personálnym a regionálnym podmienkam, vychádzali z nedôslednej analýzy výchovno-vzdelávacích výsledkov a neorientovali sa na oblasti vyžadujúce zlepšenie.

Kvalita a funkčnosť **strategického a operatívneho plánovania** dosahovala celkovo dobrú úroveň. Dlhodobé i krátkodobé plánovanie uplatňovali v 70 % škôl. Úlohy v plánoch práce rozpracovali do mesačných a týždenných plánov. Rokovania pedagogických rád a pracovných porád zameriavali prevažne na skvalitňovanie činnosti školy a prispievali k zvyšovaniu úrovne riadiaceho a rozhodovacieho procesu. V 30 % škôl sa vyskytli nedostatky v oblasti plánovania, úlohy v plánoch práce boli stanovené všeobecne, bez určenia zodpovednosti a termínov ich plnenia.

Úroveň **odborného a pedagogického riadenia** bola vo väčšine škôl dobrá (v 4 školách málo vyhovujúca). Takmer vo všetkých školách mali vypracovaný organizačný, rokovací a školský poriadok pre žiakov. Riaditelia 44 % škôl podporovali zavádzanie inovačných trendov vo výchovno-vzdelávacom procese a ďalšie vzdelávanie učiteľov. Uplatňovanie demokratických princípov riadenia prenesením kompetencií na vedúcich metodických orgánov a na učiteľov umožnilo väčšine zamestnancov participovať na riadení školy. Metodické orgány v 30 % škôl pracovali formálne, učitelia nevykonávali javovú analýzu vzdelávacích výsledkov žiakov. Nedôsledný výkon štátnej správy v 1. stupni v 37 % škôl sa prejavil v nižšej obsahovej a formálnej stránke písomných rozhodnutí vydaných riaditeľom školy.

Kvalita **kontrolného systému** dosiahla celkovo priemernú úroveň, v 11 školách veľmi dobrú, v 97 dobrú, v 112 priemernú, v 10 málo vyhovujúcu a v 4 nevyhovujúcu. Riaditelia v 42 % škôl mali vypracovaný plán vnútornej školskej kontroly, viedli záznamy z kontrol a z hospitačnej činnosti, vykonávali následnú kontrolu uložených opatrení, vypracovali kritériá na hodnotenie pedagogických zamestnancov, vstupné a výstupné previerky zameriavali na diagnostiku žiackych vedomostí. Formálny prístup ku kontrolnej činnosti a podceňovanie významu spätnej väzby pretrvával v 58 % škôl. Riaditelia vykonávali hospitačnú činnosť sporadicky, jej zhodnotenie nevedlo k zmene kvality práce učiteľov. Vedúci metodických orgánov prijímali neefektívne opatrenia na odstránenie nedostatkov a ich príčin vo výchovno-vzdelávacom procese. Učitelia nedodržiavali metodické pokyny na hodnotenie a klasifikáciu žiakov, nevyhodnocovali výsledky vedomostných testov a previerok, vypracovávali len štatistický prehľad chýb. Kontrola plnenia prijatých opatrení bola nedôsledná, alebo sa nerealizovala.

Informačný systém škôl bol účinný a prehľadný. Väčšina škôl svoje aktivity prezentovala prostredníctvom internetových stránok, ktoré sa orientovali najmä na históriu školy, jej výstižnú charakteristiku, prezentáciu úspechov a aktivít. Zákonným zástupcom žiakov pravidelne poskytovali informácie o výchovno-vzdelávacích výsledkoch žiakov na triednych aktívoch, individuálnych stretnutiach a konzultáciách s triednym učiteľom a výchovným poradcom, prostredníctvom žiackych knižiek, niekde aj elektronických. Rodičia žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia väčšinou neprejavovali záujem o dianie v škole.

Školy uplatňovali vo výchovno-vzdelávacom procese rôzne varianty **učebných plánov** s cieľom čo najefektívnejšie rozvíjať vedomosti a schopnosti žiakov, zabezpečiť bezproblémové začlenenie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia do 1. ročníka a uspokojovať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby niektorých žiakov. Zvolené varianty učebných plánov dodržiavali na dobrej úrovni. Nedostatky sa vyskytli v 22 % škôl v dodržaní týždenného počtu hodín niektorých predmetov a v delení tried na skupiny pri vyučovaní cudzích jazykov, laboratórnych prác, praktických cvičení, telesnej výchovy.

Učebné osnovy sa plnili celkovo na dobrej úrovni. V 59 % škôl čiastočne neplnili učebné osnovy zo slovenského jazyka a literatúry na 1. aj 2. stupni, najmä nedodržanie počtu, zamerania a klasifikácie predpísaných diktátov, cudzích jazykov (nedodržiavanie stanoveného obsahu a cieľov), matematiky (nedodržanie počtu písomných prác), na 2. stupni v predmete technická a telesná výchova (neodučenie učiva), v prírodovedných predmetoch (klasifikácia laboratórnych prác v 6. ročníku), nerealizovanie teoretickej prípravy praktickej časti didaktických hier a účelových cvičení.

Vzdelávacie štandardy s exemplifikačnými úlohami využívali učitelia pri tvorbe písomných previerok na získavanie spätnej väzby o vedomostiach žiakov, menej v oblasti kontroly plnenia vyučovacích cieľov.

Pedagogickú dokumentáciu viedli v školách prevažne na dobrej úrovni, systematicky a prehľadne na predpísaných tlačivách. V 37 % škôl boli zistené nedostatky pri zapisovaní výchovných opatrení do katalógových listov, v neodôvodňovaní zníženej známky zo správania, v opravovaní chybných zápisov nedovoleným spôsobom, či v zapisovaní preberaného učiva v triednych knihách. V 9 % škôl bola dokumentácia integrovaných žiakov vedená nystematicky, neprehľadne, prípadne nebola úplná. Riaditelia škôl a učitelia nedôsledne uplatňovali **všeobecne záväzné a rezortné predpisy** v praxi, ich dodržiavanie bolo v školách na priemernej úrovni (v 17 na málo vyhovujúcej a v 4 na nevyhovujúcej úrovni). Kvalitu odborného a pedagogického riadenia v 65 % škôl negatívne ovplyvňovali nedostatky vo výkone štátnej správy v 1. stupni.

Záver

Kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu dosiahla celkovo dobrú úroveň. Vyučovanie najmä na 1. stupni sa vyznačovalo profesionálnym prístupom učiteľov k žiakom, účinne zabezpečenou spätnou väzbou, striedaním organizačných foriem výučby, dobrou komunikáciou a vzájomnou interakciou. Na 2. stupni bola kvalita vyučovacích hodín rôzna, prevládalo tradičné vyučovanie. K pozitívam vyučovania patrilo častejšie využívanie multimediálnych programov a e-learningová forma vzdelávania. Žiaci preukázali pomerne dobré vedomosti vo všetkých predmetoch, úroveň osvojených vedomostí, zručností a dosiahnutých vzdelávacích výsledkov žiakov 2. stupňa v matematike a v cudzích jazykoch bola priemerná. V školách vytvárali vhodné podmienky na rozvoj osobnosti žiakov. Preventívne a multidisciplinárne činnosti, rovnako i významné aktivity, ktorými sa školy prezentovali na verejnosti, mali dobrú úroveň.

Priestorové, materiálno-technické a psychohygienické podmienky výchovy a vzdelávania, boli celkovo na dobrej, personálne na priemernej úrovni. Naďalej pretrvávajú nedostatok učiteľov cudzích jazykov, zvýšila sa neodbornosť vyučovania výchovných predmetov, dejepisu a zemepisu. K podstatným pozitívam patrili účelne a esteticky upravené vnútorné a vonkajšie priestory škôl, vybavenie učební výpočtovou technikou, zabezpečenie potrebných učebníc. Takmer v polovici kontrolovaných škôl neboli zriadené odborné učebne na vyučovanie prírodovedných predmetov, chýbali telocvične, školské knižnice boli zriadené v nevyhovujúcich priestoroch. Menšie nedostatky sa vyskytli v organizácii výchovno-vzdelávacieho procesu pri tvorbe rozvrhu hodín.

Výrazný podiel na dobrej úrovni odborného a pedagogického riadenia mala premyslená organizácia a prevádzka škôl. Pri stanovení koncepcie a plánovaní strategických i krátkodobých cieľov vychádzala väčšina škôl z objektívnej identifikácie vonkajších i vnútorných podmienok a dosiahnutých výchovno-vzdelávacích výsledkov. Rozpracované

konceptné zámery smerovali k rozvoju počítačovej, jazykovej a čitateľskej gramotnosti žiakov. Ojedinele bolo zameranie na vyučovanie cudzích jazykov menej reálne, vo vzťahu k personálnym podmienkam školy. V činnosti metodických orgánov však naďalej pretrvávala formálnosť, v tretine škôl sa neorientovali na zvyšovanie kvality procesu vyučovania a učebných výsledkov žiakov. Vnútorň informálny systém i systém informovania rodičovskej verejnosti o činnosti škôl boli na dobrej úrovni. Takmer všetky školy mali vlastnú webovú stránku. Niektorí riaditelia nedoceňovali význam kontrolnej činnosti, analýz a zovšeobecnení zistených nedostatkov. Kontrolný systém v školách mal priemernú úroveň. Dodržiavanie učebných plánov, plnenie učebných osnov a vzdelávacích štandardov boli na dobrej úrovni, zistené nedostatky súviseli s nevhodným delením žiakov na skupiny, čiastočným neplnením učebných osnov zo slovenského jazyka a literatúry, cudzích jazykov, matematiky a prírodovedných predmetov. Pretrvávala nižšia administratívna úroveň vedenia pedagogickej dokumentácie. Dodržiavanie všeobecne záväzných a rezortných predpisov v praxi malo priemernú úroveň, pretrvávali nedostatky vo výkone štátnej správy v 1. stupni. Riaditelia škôl nevenovali dostatočnú pozornosť zvyšovaniu právneho vedomia manažmentu školy a pedagogických zamestnancov.

Silné stránky škôl

- vybavenosť škôl výpočtovou technikou
- výrazná orientácia na rozvoj počítačovej gramotnosti žiakov
- estetizácia prostredia škôl, renovácia hygienických zariadení, zriaďovanie multifunkčných ihrísk
- aktívny podiel škôl na kultúrno-spoločenskom živote miest a obcí
- realizácia projektov a ich prepojenosť s výchovno-vzdelávacím procesom

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- uplatňovanie progresívnych metód vo výchovno-vzdelávacom procese
- uplatňovanie metód a foriem zameraných na rozvoj čitateľskej gramotnosti
- dodržiavanie a uplatňovanie všeobecne záväzných a rezortných predpisov
- vnútorný kontrolný systém
- vybavenie škôl modernými učebnými pomôckami
- zriaďovanie odborných učební, telocviční, školských knižníc

Dlhodobé pretrvávajúce trendy

- nedostatok učiteľov cudzích jazykov, výchovných predmetov, špeciálnych pedagógov
- nedôsledné plnenie učebných osnov
- nevyužívanie rozmanitých foriem slovného hodnotenia žiakov
- nevytváranie podmienok k sebahodnoteniu žiakov
- klesajúca disciplína a nárast počtu problémových žiakov, žiakov z disfunkčných rodín so ŠVVP a zo sociálne znevýhodneného prostredia

Odporúčania a podnety

Riaditeľom základných škôl

- podporovať uplatňovanie progresívnych metód a foriem práce vo výchovno-vzdelávacom procese
- zvýšiť účinnosť vnútornej kontroly so zameraním na výchovno-vzdelávací proces a vzdelávacie výsledky
- zefektívniť činnosť metodických orgánov
- zvyšovať právne vedomie učiteľov

Metodicko-pedagogickým centrám

- zabezpečiť vzdelávacie aktivity pre vedúcich metodických orgánov v oblasti kontrolnej a hodnotiacej činnosti s orientáciou na realizáciu javových analýz vzdelávacích výsledkov žiakov

- zabezpečiť vzdelávacie aktivity pre učiteľov zamerané na aktívne učenie sa žiakov, rozvoj kritického myslenia a čitateľskej gramotnosti
- zamerať obsahovú náplň prípravy vedúcich pedagogických zamestnancov na oblasť dodržiavania a aplikácie všeobecne záväzných a rezortných predpisov v praxi